
Ondertussen in het Europese Parlement

Als de Chinezen komen ...

door Caroline Nagtegaal

‘China’. Je hoeft tegenwoordig tijdens sociale bijeenkomsten in het Brusselse het woord maar uit te spreken om op de gezichten van je gesprekspartners direct een wat vermoeide grimas tevoorschijn te toveren. Dat is niet gek, want wie *current affairs* media een beetje bijhoudt, en dat doet daar iedereen, wordt tegenwoordig inderdaad ook doodgegooid met analyses, beschouwingen en bespiegeling waarin steeds hetzelfde punt wordt gemaakt: China komt op en kan binnen afzienbare termijn het machtigste land ter wereld zijn. En dat gaat consequenties hebben. Welke precies valt niet te voorspellen, maar vast staat dat we onze economische voorsprong kwijt aan het raken zijn, en daarmee het Westerse vermogen om de wereld naar de hand te zetten. Onder onze voeten vinden massieve geopoliti-

etische verschuivingen plaats (Frankopan 2018; Holslag 2018; De Gruyter 2019). Vermoeiing over dit onderwerp kunnen wij liberalen ons dan ook allerminst veroorloven. Sterker nog: het is hoog tijd om onszelf de vraag te stellen wat vanuit liberaal perspectief nodig is om in deze veranderende wereld Europa als bastion van vrijheid overeind te houden.

Ze zijn er al

Het is immers bepaald geen toekomstmuziek, noch een ver-van-ons-bed-show. Ook nu al drukt China een steeds groter stempel op onze alledaagse werkelijkheid, zowel in Europa als in Nederland. Voorbeelden en indicatoren daarvan zijn er te over. Zo laten Chinese, vaak door de staat gesteunde, investeerders zich al jaren en in toenemende

mate op de Europese markten gelden met investeringen in en het botweg opkopen van beloftevolle tech-startups (Delcker 2016). Ook wordt op grote schaal geïnvesteerd in het opkopen van Europese infrastructuur. Bekend is dat de Chinese scheepvaartgigant Cosco de haven van het Griekse Piraeus de facto volledig in handen heeft, met de bedoeling deze aan te sluiten op de nieuwe maritieme zijderoute in het kader van het *Belt and Road Initiative* (Frankopan 2018; Kuo 2018). Dichter bij huis en dichter bij mijn hart, in de Rotterdamse haven, is dit Chinese staatsbedrijf inmiddels voor 35 procent eigenaar van de Euromax-terminal. Het particuliere conglomeraat Hutchison uit Hongkong is volledig eigenaar van containeroverslagbedrijf ECT (Veldkamp 2018) en een nog groter Chinees aandeel in de haven wordt al met huiver voorzien (Tamminga 2018). Voor sommige Nederlanders kwam de Chinese koopdrift het afgelopen jaar zelfs al wel héél dichtbij, letterlijk tot achter de voordeur. Aan onder meer de mooie Rotterdamse Mauritssingel werd bij huiseigenaren naar verluidt een brief bezorgd, waarin hen door Chinese investeerders werd gevraagd of ze bereid zouden zijn hun woning te verkopen. Wie deze signalen op zich laat inwerken weet: de Chinese economie mag dan nog niet de grootste zijn, maar het zwaartepunt van de kapitaalcracht in de wereld is al verschoven.

De machtspositie van het Westen

Het effect hiervan wordt versterkt door de veranderde opstelling van de Verenigde Staten. De Amerikanen hebben een president

gekozen, die zoals in *Liberale Reflecties* eerder al werd geconstateerd, weinig op heeft met de liberale wereldorde (Kluwen 2018). Hij heeft als hoofdopdracht voor zichzelf geformuleerd om de verhouding met China te corrigeren, wat in zijn eendimensionale, transactionele kijk op de wereldpolitiek betekent dat het tarievenstelsel waar Amerikaans-Chinese handel aan onderworpen is in het voordeel van de Amerikanen moet veranderen. Zoals bekend is dat inmiddels uitgemond in een handelsoorlog. Dat het daarop zou uitdraaien was onvermijdelijk nadat hij de beste kans om het slimmer op te lossen al in de wittebroodsweken van zijn presidentschap had verkwanseld, namelijk door onderhandelingen over het omvangrijke vrijhandelsverdrag tussen de VS en de EU, het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), te bevriezen.

“... De rekenmeesters voorzien in 2050 dat Duitsland, de grootste Europese economie, van de vijfde naar negende plek zakt. Ons eigen Nederland zelfs van de zestiende naar de 32ste plek ...”

Met TTIP had het Westen tot ver in deze eeuw de normen, handelsvoorwaarden en productstandaarden in de wereldhandel kunnen bepalen. Zelfs China zou geen andere keus hebben gehad dan zich daaraan te onderwerpen. In een omvangrijke doorrekening die PwC in 2017 in opdracht van het World Economic Forum uitvoerde blijven de VS en de EU27 namelijk *gezamenlijk* tot ten minste in 2050 het grootste econo-

mische blok ter wereld. De economische zwaartekracht die een Amerikaans-Europese vrijhandelszonde zou hebben gehad, zou daardoor voldoende moeten zijn geweest om zelfs de uitdijende planeet China tot een baan om ons te dwingen, in plaats van andersom. Het is maar zeer de vraag of TTIP hierin, als het er überhaupt nog komt, alsnog kan slagen.

Voorlopig is er in ieder geval geen zicht op, want de Amerikaanse president ziet ook in Europa een concurrent. Daardoor is het Westen verdeeld en dan geeft de genoemde doorrekening een heel ander perspectief. Daarbij hoort de kanttekening dat dit soort langetermijnvoorspellingen een aanzienlijke onzekerheidsfactor hebben. De economie laat zich notoir lastig voorspellen. Dit niet-tegenstaande is het waardevol om te weten waar we, *zoals de vlag er nu bijhangt*, op afkoersen. De rekenmeesters voorzien in 2050 een Chinese economie met een omvang van ruim 58 triljard dollar, een Indiase van ruim 44 triljard en een Amerikaanse van 31 triljard. Duitsland, de grootste Europese

economie, zakt van de vijfde naar negende plek. Alle andere Europese economieën zakken eveneens weg. Ons eigen Nederland zelfs van de zestiende naar de 32ste plek. Het aandeel in de wereldeconomie van de VS en van de EU27 zakt van respectievelijk zestien naar twaalf procent en van vijftien naar negen procent. Dat ‘wegzakken’ moet erbij worden vermeld, is overigens natuurlijk relatief. De Westerse economieën blijven groeien, maar worden ingehaald.

Chinese koopwoede

Zoals eerder beschreven zijn Europese bezittingen nu al prooi voor de ‘koopwoede’ van Chinese investeerders (Segerhout 2018). De hierboven genoemde economische ontwikkeling zal dat alleen maar verergeren. Met als gedeeltelijke uitzondering van India is geen van de opkomende landen een liberale democratie naar Westerse snit en ze vertonen er vooralsnog, in weerwil van Fukuyama’s klassieke voorspelling (1989), ook geen tekenen van het alsnog te worden. De liberale democratieën rond de Atlantische Oceaan zullen zo een

steeds bescheidener gewicht hebben in de internationale gemeenschap, zeker als ze onderling verdeeld blijven, en de Europese landen lopen het risico om van ‘speler’ in de wereldgeschiedenis verworden tot speelbal ervan. Frankopan (2018, 198) beschrijft op beklemmende wijze hoe Midden- en Oost-Europese landen nu al compleet tegen elkaar worden uitgespeeld in de concurrentie om Chinese investeringen. Er is weinig fantasie voor nodig om te zien dat voortzetting hiervan grote druk zal zetten op de steun voor ons liberale maatschappijmodel met een sociale vrijmarkteconomie. Die druk komt allereerst van buiten, omdat wij steeds minder de *rules of the game* zullen kunnen bepalen, en ook omdat onze bedrijven, onderworpen aan alle regulering die we hier kennen en die hoort bij ons maatschappijmodel, kwetsbaar zijn voor kapitaalcrachtiger en minder gehinderde spelers van buiten. Maar die druk kan ook van binnen komen, als er in de samenleving een gevoel van verval ontstaat en mensen zien dat anders ingerichte staten het beter doen. Voor ons als liberalen is het een somber toekomstbeeld, en dus een toekomstbeeld dat dwingt tot actie. Een liberaal met gevoel voor drama zou kunnen stellen dat niets minder dan het voortbestaan van het liberalisme zelf op het spel staat.

Wat ons staat te doen

De vragen die zich dan aan ons opdringen zijn: wat *kunnen* we doen? Of moeten we ons bij de onvermijdelijkheid van de geschetste ontwikkeling neerleggen? Ik denk het niet. Voor mij staat als een paal boven

water dat onze liberale democratie ook in de 21ste eeuw de te verkiezen staatsinrichting is. Niet alleen omdat het te enige manier is maximale persoonlijke vrijheid te garanderen, immers ons hoogste ideaal, maar *ook* omdat het economisch tot de beste uitkomsten leidt. Wel moeten we onze vrijmarkt-economie weerbaarder en robuuster maken in wereld die steeds competitiever wordt, en waarin die competitie niet altijd verloopt op die manier die wij als eerlijk zien. Als we dat doen, dan kan het nog steeds zijn dat China of een ander blok de dominante kracht in de wereld wordt, maar dan zal het niet op een manier zijn waarbij het Europa onderweg heeft geknecht – dan zal het zijn in samenwerking *met* Europa, als partner, op voet van gelijkwaardigheid.

Ruim baan voor onze bedrijven

Allereerst moeten wij Europeanen ons bedrijfsleven beter beschermen, zonder te vervallen in protectionisme. In Europa bevinden zich talloze ondernemingen, groot en klein, oud en jong, waar mooie producten worden gemaakt en waar voorop wordt gelopen in termen van innovatie en technologie. Deze hebben helaas nog altijd te maken met 28 markten in plaats van één, waardoor snel groeien voor hen vaak lastig is. Dat maakt ze kwetsbaar voor de eerder aangehaalde ‘koopwoede’. Dit is te meer problematisch, omdat China de strategie heeft om onder meer door het opkopen van Europese techbedrijven, de technologische achterstand die het nog heeft in te halen (Van Ammelrooy & De Waard 2017). De Vlaamse historicus Jonathan

Holslag betoogde, in een toelichting op zijn boek *Vrede en Oorlog* (2018) in het actualiteitenprogramma *Buitenhof*, dat een strategisch opererend en zelfbewust Europa deze praktijk voortvarend aan banden zou moeten leggen. Om te beginnen door de markttoegang van staatsgesteunde bedrijven te beperken en door gelijke toegang tot de Chinese markten op te eisen.

Overigens verdient de rigiditeit waarmee wij in Nederland en wellicht ook andere landen zelf met de mededingingsregels omgaan een kritische blik. Ja, wij geloven in een zich beperkende overheid en de competitie op de vrije markt, maar dat mag snelle noodzakelijke strategische investeringen niet in de weg staan. Andere Europese landen vinden *binnen* de Europese regelgeving bijvoorbeeld meer ruimte om snel in infrastructuur te investeren. Onderzoek in opdracht van het (destijds nog geheten) Ministerie van Infrastructuur en Milieu naar concurrentievervalsingen tussen zeehavens, laat zien dat Duitsland en Vlaanderen veel

publiek geld stoppen in hun havens en diens infrastructuur (RHV-Erasmus Universiteit 2014). En ook zelf hebben we om het Europees medisch agentschap EMA binnen te halen binnen no time huisvesting uit de grond gestampt. Het is belangrijk dat we onszelf in de toenemende internationale concurrentie dit soort flexibiliteit gunnen.

Hiernaast hebben Europese bedrijven te maken met het hele pallet aan reguleringen die op sociaal, milieu- en veiligheidsgebied in Europa gelden. Deze kunnen ons bedrijfsleven op achterstand plaatsen, omdat ze hen soms het leven moeilijker maken, maar ook op voorsprong, omdat van buiten de EU alleen producten die aan de eisen voldoen op onze markt mogen komen. De balans hiertussen moeten wij goed bewaken. Hoge productstandaarden zijn welkom, maar laten we voorkomen dat een behoefte in ijdele Brusselse kringen om op tal van gebieden voorloper te zijn erin uitmondt dat onze bedrijven de concurrentie met één hand op de rug gebonden aan moeten.

Samen tegen verdeel en heers

Ten tweede moeten de Europese landen, naast het op deze manieren versterken van de positie van het eigen bedrijfsleven, nog beter samenwerken en elkaar nog nauwer vasthouden, om regie en autonomie te behouden over wat er in onze landen gebeurt. Neem de '16+1'-overleggen tussen China en zestien Midden- en Oost-Europese landen. Deze overleggen zijn een slimme vondst om Europese landen tegen elkaar uit te spelen in de concurrentie om investeringen, onder meer in infrastructuur. Na verschillende rondes van één-op-één onderhandelingen waarin de landen om beurten mogen dingen naar het Chinese geld, gaan de investeringen naar de landen die bereid zijn om het meest naar de Chinese pijpen te dansen. Door op deze manier te concurreren om investeringen, lopen we het risico om invloed en zeggenschap uit handen te geven. En dan is er nog niet meegerekend dat door deze investeringen überhaupt te aanvaarden, strategische infrastructuur in handen komt van een geopolitieke concurrent (Frankopan 2018, 198; De Gruyter 2018). Als er één terrein is waar we dringend meer Europa nodig hebben is het dan ook wel hier, om grip te krijgen op inkomende investeringen en de directe gevolgen die dat heeft voor de politieke autonomie van ons continent (Tamminga 2018). Net als bij handelsverdragen geldt ook hier dat wij Europeanen gezamenlijk beter ons eigenbelang kunnen behartigen dan alleen.

Een Europa van de toekomst

Ten derde moeten we van de Europese Unie

een radicaal toekomstgericht project maken, met als doel hier de ideale omstandigheden te creëren waarin wetenschap, creativiteit en ondernemerschap van vrije mensen kunnen floreren. Dat begint met het principe dat we investeringsgeld inzetten daar waar we er iets mee gaan winnen, en het niet uitsmeren als doel op zich. De Unie investeert bijvoorbeeld in baanbrekend wetenschappelijk onderzoek met het programma *Horizon Europe*, en bij de verdeling daarvan beklagen landen zich erover een te klein aandeel van de middelen te krijgen.

“... de Europese begroting is aan een ingrijpende herziening toe, weg van de eeuwige landbouwsubsidies en twijfelachtige met cohesiefondsen betaalde projecten, op naar heldere toekomstgerichte prioriteiten ...”

Dat is de verkeerde houding: de hele Unie wint als het geld wordt ingezet op de plaats waar de doorbraken echt verwacht mogen worden, en ook *alleen* dan. Daarnaast moet fors meer geïnvesteerd worden in ontwikkeling van kunstmatige intelligentie. Met onze vier miljard investeringen door bedrijven raken we op achterstand ten opzichte van de VS (negentien miljard euro aan artificial intelligence investeringen door bedrijven) en Azië (twaalf miljard) (Van Noort 2018). Maar ook in breder perspectief bekeken is de Europese begroting aan een ingrijpende herziening toe, weg van de eeuwige landbouwsubsidies en twijfelachtige met cohesiefondsen betaalde projecten, op naar heldere toekomstgerichte prioriteiten: inno-

vatie en onderzoek, klimaat, digitalisering, transport, veiligheid en grensbewaking.

Liberalen aller landen...

Ten slotte doen we er goed aan om in zetten op de geleidelijke vorming van een verbond van de liberale democratieën, gebaseerd op vrijhandelsverdragen die onze bedrijven zoveel mogelijk ruimte geven om in vrije-markteconomieën te opereren en te groeien, en die ons gezamenlijk meer gewicht geven in het bepalen van de voorwaarden waaronder we handelen met de rest. TTIP of een variant daarop moet terug op tafel, zodra daar in Washington weer ruimte voor ontstaat. Niets minder dan een vrijhandelszone van alle vrijmarkteconomieën is, hoewel nu nog ver weg, het einddoel. Vrijhandel is altijd de motor geweest van de Nederlandse welvaartsontwikkeling en het past geen enkel land beter dan Nederland om de kampioen van dit ambitieuze lange termijn project te zijn.

Conclusie

Concluderend is de aanleiding wellicht wat somber, maar wie er nadenkt over wat nodig is om ons Europese bastion van vrijheid in een steeds grimmiger wereld overeind te houden, eindigt eigenlijk heel hoopvol. Er is namelijk erg veel wat wij Europeanen nog kunnen doen om onszelf te versterken en de randvoorwaarden voor onze liberale maatschappijen te verbeteren, zeker als we in ogeschouw nemen dat uitgesproken nationaal beleid, waar eveneens nog veel te winnen valt, in dit geval buiten beschouwing is gebleven. Als we ertoe in staat

zullen zijn, dan is die grimmiger wereld zo bedreigend nog niet. Dan is dat gewoon een nieuwe werkelijkheid waarin wij ook onze weg zullen vinden, als vrije, sterke en zelfbewuste speler op het wereldtoneel. Nee, wij liberalen zijn nog niet uitgespeeld. Nog lang niet.

C. Nagtegaal is lid van het Europees Parlement voor de VVD.

Literatuurlijst

- Van Ammelrooy, P., De Waard, P., 'Alarmerende studie: Europa moet met antwoord komen op Chinese investeringen in techbedrijven', *De Volkskrant*, 7 maart 2017.
- De Nederlandsche Bank, *Chinese invloed in Europa: Enter the dragon?*, 2011, URL: <https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2011/dnb247649.jsp>, geraadpleegd op 26 april 2019.

Caroline Nagtegaal

- Delcker, J., 'Germany's Chinese investment problem', *Politico*, 28 november 2016, URL: <https://www.politico.eu/article/germanys-chinese-investment-problem-sigmar-gabriel-eu/>, geraadpleegd op 26 april 2019.
- *The Economist*, 'The Economist at 175. Reinventing liberalism for the 21st century', 2018, <https://www.economist.com/essay/2018/09/13/the-economist-at-175>, geraadpleegd op 26 april 2019.
- Frankopan, P., *De Nieuwe Zijderoutes*, Londen, 2018.
- Fukuyama, F., 'The End of History?', *The National Interest*, 1989, vol. 16, pp. 3-18.
- Gruyter, C. de, 'China krijgt meer grip op Europa', *NRC Handelsblad*, 5 juli 2018.
- Gruyter, C. de, 'Europa moet leren machtsdenken', *NRC Handelsblad*, 10 januari 2019.
- Holslag, J., *Vrede en Oorlog*, Amsterdam, 2018.
- Kluwen, T., 'Trump, de WTO en het liberalisme: a closer look', *Liberale Reflecties*, 2018, vol. 59, nr. 3, pp. 146-157.
- Kuo, L., Kommenda, N., 'What is China's Belt and Road Initiative?', *The Guardian*, 30 juli 2018, URL: <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer>, geraadpleegd op 26 april 2019.
- Noort, W. van, 'Commissie: Europa moet inhaalslag met kunstmatige intelligentie maken', *NRC Handelsblad*, 25 april 2018.
- RHV-Erasmus Universiteit, *Level playing field - onderzoek naar concurrentievervalsingen tussen zeehavens*, Rotterdam, 2014.
- PwC, *The Long View: How will the global economic order change by 2050?*, 2017, <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf>, geraadpleegd op 26 april 2019.
- Segenhout, J., 'Europa versterkt controle op investeringen uit China', *Financieel Dagblad*, 20 november 2018.
- Tamminga, M., 'Koopt China straks de haven van Rotterdam?', *NRC Handelsblad*, 12 november 2018.
- Veldkamp, J., 'Nederland rolt de rode loper uit voor China, maar denkt te weinig na over de gevolgen', *De Correspondent*, 29 november 2018, <https://decorrespondent.nl/8920/nederland-rolt-de-rode-loper-uit-voor-china-maar-denkt-te-weinig-na-over-de-gevolgen/>, geraadpleegd op 26 april 2019.

